

the concentration by new arrivals of large plots of land and new ways of farming that contributed to immigration of workers from Northern Africa. Perceiving a situation as a «colonization» of their own island, the local population widespread nationalist sentiment. The Aléria incident in 1975 can be considered as transition point to the corsic's armed combat. In response to the capture of their property corsican «pieds noirs» established in continental France the association, designed to look ways to protect their rights, including complaints to the European Court of Human Rights. It is significant that both sides the responsible for this situation believed the French state.

Key words: Corsica, «pieds noirs», Algerian War, corsisme, nationalism.

Статтю подано до редколегії
09.10.2014 р.

УДК 327.39 (5-12)

Інна Підберезних

Проблеми регіональної безпеки в країнах Південно-Східної Азії: міжнародна співпраця та механізми її здійснення

У статті розглянуто проблеми формування основних принципів безпеки в районі Південно-Східної Азії, його співпрацю зі США в цій сфері, перспективу їх розвитку; визначено чинники формування міжнародних відносин у зміцненні авіаційних та морських зв'язків безпеки в ПСА; проаналізовано потенційні можливості модернізації структури системи безпеки в цьому регіоні.

Ключові слова: Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР), міжнародне співробітництво, регіональна безпека, регіональна інтеграція.

Постановка наукової проблеми та її значення. На початку ХХІ ст. регіональний політичний простір характеризується тісними відносинами у сфері політики, економіки, військових та інших інтересів постійних членів Ради Безпеки ООН – передових ядерних держав, які дають гарантії щодо нерозповсюдження ядерної зброї (США, РФ і КНР). Отже, проблема ядерного нерозповсюдження в цьому регіоні має свою специфіку й актуальність. Несподіване загострення будь-яких відносин може викликати погіршення обстановки не тільки в регіоні, а й на світовій арені.

У зв'язку з поглибленням економічної інтеграції країн-членів Південно-Східної Азії – у структурі міжнародних відносин у регіоні спостерігаються істотні зміни, що обумовлює необхідність розробки нової моделі відносин у сфері безпеки. Країни Південно-Східної Азії дотримуються концепції багатополлярності міжнародних відносин. Одним із їхніх головних партнерів, зокрема у сфері безпеки, є Сполучені Штати Америки.

Мета статті – аналітичне дослідження перспектив безпеки Південно-Східного азійського регіону в системі міжнародних відносин.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Окреслену проблему недостатньо досліджено українськими науковцями. Переважають публікації переважно емпірично-економічного характеру, насамперед зображення Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) як регіонально-економічної організації. Заслужують на увагу праці українських, російських і світових учених М. Келінга, П. Ківімакі, Фам Дик Тханг, Чан Х'єпа, Л. Васильєва, К. Колдунової, Є. Колосова, Е. Міракяна, Д. Мосякова, І. Шопіни, В. Головченко, В. Крижанівського, І. Крупського, Г. Перепелицю, Г. Почепцова та ін. [1].

Окремі аспекти досліджуваної теми відображено на сторінках праць американських істориків і політологів Г. Моргентау, Зб. Бжезинського, Г. Кіссінджера, Дж. Айкенберрі й М. Мастандуно, К. Менгеса, Д. Лемптона [2].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Після подій 11 вересня 2001 р. розпочався новий етап співробітництва між країнами Південно-Східної Азії та США у сфері безпеки, орієнтований переважно на такі транснаціональні загрози, як тероризм і піратство. У ПСА утворено «другий фронт» у рамках глобальної війни США з тероризмом. Проникнення міжнародних

терористів у так званій «Новий Півмісяць» (область, яка включає такі країни, як Філіппіни, Індонезія, Сингапур, Малайзія, Таїланд, М'янма) стало серйозною проблемою для регіональної безпеки. Відразу після події 2001 р. США направили військово-морські сили для допомоги Філіппінам у боротьбі з терористичним угрупованням Абу-Сайяф [3, с. 36].

У 2002 р. колишній держсекретар США Колін Пауелл і десять країн-членів АСЕАН підписали спільну Декларацію про співробітництво в боротьбі з міжнародним тероризмом. На тлі боротьби з терористичними мережами та запобігання ПСА стати живильним середовищем для терористичних операцій США посилюють військову співпрацю й проводять спільні військові навчання з країнами регіону – Філіппінами, Таїландом і Сингапуром.

У результаті підписаної раніше філіппінсько-американської «Угоди про гостьову присутність військ» (Visiting Forces Agreement), яка забезпечує правову основу для американсько-філіппінських спільних військових дій, Маніла погодилася знову відкрити військові бази Кларк (Clark Air Base) і Субік-Бей для їх використання Сполученими Штатами в боротьбі проти тероризму.

Міжнародному співробітництву країн Південно-Східного азійського регіону зі США у сфері безпеки також сприяло створення Організації Північноатлантичного договору (НАТО) [4, с. 98].

Південно-Східна Азія бажала таку ж ефективну організацію, яка б могла захистити регіон від комуністичної загрози, однак спочатку ця мрія не була повністю задоволена провідними військовими державами. Колишні колоніальні господарі, особливо Великобританія й Франція, утратили свій інтерес в Азії після процесу деколонізації. Спочатку Сполучені Штати не хотіли вкладати багато своїх ресурсів в Азію, проте побоювання того, що сьогоднішні союзники завтра стануть на бік геополітичного суперника, змусило США почати дипломатичні процеси, що визначають нині в Азійсько-Тихоокеанському регіоні як економічне, так і військово-стратегічне положення [5].

Варто додати, що в міжнародно-політичних реаліях Південно-Східної Азії, починаючи з кінця ХХ ст., сформувалися міжнародні режими безпеки двох типів: по-перше, режим транспарентності й довіри, які пов'язані головним чином з інформаційно-комунікативним обміном і забезпеченням відкритості та передбачення військової діяльності; по-друге, стримувальні режими (режими нерозповсюдження), які гарантують заборону або обмеження щодо певних видів військової діяльності.

На сучасному етапі розвитку регіону ПСА, коли особливий розвиток отримала тенденція регіональної інтеграції, пріоритетне значення має модель багатосторонньої безпеки на регіональному рівні. У зв'язку з цим, актуальними моделями забезпечення безпеки в регіоні залишаються три вектори: колективна безпека (Collective Security), загальна безпека (Common Security) і безпека на основі співпраці (Cooperative Security), кожна з яких має сувору специфіку. Концепція колективної безпеки сьогодні найбільш розроблена в теоретичному й практичному плані. Американські політологи вважають колективну безпеку «ідеєю та інструментом зовнішньої політики».

Окрім співробітництва у сфері військово-повітряних сил, розвивалася й співпраця у сфері військово-морського флоту. Стратегія у морській безпеці розроблена протягом десятиліття після «холодної війни». Ще в 1992 р. підписано перший документ АСЕАН, який повинен був регламентувати систему морської безпеки регіону, – «Декларацію про Південно-Китайське море». Цей документ підкреслив бажання країн Південно-Східної Азії вирішувати питання цілісності суверенітету всіх держав (у зв'язку з можливою небезпекою вод Південно-Китайського моря) на міжнародному рівні [6].

Явним проривом у сфері морської безпеки став Тихоокеанський військово-морський симпозиум (WPNS), мета якого – вирішення всіх питань морської безпеки ПСА в рамках Азійсько-Тихоокеанського морського співтовариства. Особливостями симпозиуму стали прозорість, діалог, обіцянки подальшої співпраці.

Міжнародне співробітництво у сфері безпеки підтверджує й той факт, що США є найбільшим постачальником озброєнь у Південно-Східній Азії. Причому контакти з країнами регіону розширюються, демонструючи зростаючу схильність Сполучених Штатів продавати або навіть просто передавати озброєння союзникам. Це сприймається як переміщення уваги США до АТР та їх реакція на нарощування військової потужності Китаєм [7].

Однак цей стратегічний хід ретельно завуальований у змісті офіційних документів. Придбання озброєнь часто не роз'яснюється національними представниками країн АСЕАН навіть у разі оприлюднення офіційних документів про оборонну політику або військовий бюджет.

Вірогідною є ще одна проблема. Пряма поставка зброї США в країни ПСА створює сприятливі умови для існування політики, у якій до головних факторів належать політичний вплив військових кіл, національний престиж і суперництво з іншими країнами ПСА. У зв'язку з цим у публічних документах із питань оборонної політики згадуються такі проблеми, як боротьба за суверенітет над островами й острівцями, а також потреба дотримання норм морського права в акваторії Південно-Китайського моря. Ці проблеми загострюються через наявність покладів нафти та газу в спірних регіонах й очікування майбутнього підтвердження ще більших їхніх запасів [8].

Отож, Сполучені Штати сприяли регіональній безпеці в ПСА, у тому числі двома глобальними ініціативами, як CSI – Container Security Initiative (Ініціатива у сфері забезпечення безпеки контейнерських перевезень) і PSI – Proliferation Security Initiative (Ініціатива з протидії розповсюдження зброї масового знищення).

У 2008 р. з перемогою Барака Обами на президентських виборах нова адміністрація скоригувала свою стратегію зовнішньої політики в ПСА. Вона озвучена державним секретарем США Гіллари Клінтон як «розумна сила» (smart power), яка передбачала використання економічних, політичних, юридичних, культурних і дипломатичних інструментів для зміцнення зовнішньої політики США в регіоні.

У своєму першому офіційному візиті за кордон 15–22 лютого 2009 р. Гіллари Клінтон відвідала Японію, Індонезію, Південну Корею й Китай. У більшості випадків під час першої поїздки за кордон, зокрема, традиційних візитів у Східну Азію, секретарі відвідували тільки Китай, Японію та Південну Корею. Уключення АСЕАН й Індонезії в список відвідуваних країн продемонструвало важливість регіону для американського національного інтересу та намір адміністрації посилити свій вплив у країнах ПСА [9].

У своїй промові Suntory Hall, проголошеній під час державного візиту до Японії у 2009 р. Б. Обама підтвердив новий зовнішньополітичний курс стосовно Азії, заявивши, що США сподівається на «свою участь у дискусіях, створенні та розвитку організацій, які формують майбутнє в цьому регіоні», і «непорушну прихильність» справі безпеки в АТР. Ця заява спрямована на затвердження легітимності дій Вашингтона в регіональних справах ПСА.

На зустрічі Ради з міжнародних відносин (CFR) у вересні 2010 р. індонезійський міністр закордонних справ Марті Наталегава висловив думку, що в інтересах створення «динамічної рівноваги» в Азії треба забезпечити участь Сполучених Штатів і Росії в «розвиненій регіональній побудові». Президент Філіппін Беніньо Акіно III наголосив на необхідності постійної присутності США в регіоні. Міністр оборони США Чак Хейгл під час виступу на Shangri-La в червні 2013 р. підтвердив про намір адміністрації Б. Обами посилити співпрацю з країнами ПСА [10].

Передбачаємо, що, крім двосторонніх відносин США з країнами ПСА, активізується співпраця й на багатосторонньому рівні, а саме з АСЕАН. У липні 2009 р. США підписали «Договір про дружбу та співпрацю з АСЕАН», що передбачав офіційне визнання США норм і кодексів, які регулюють міжнародні відносини в ПСА. Представники Вашингтона беруть участь у самітах АСЕАН і формально встановленому щорічному саміті США-АСЕАН. У 2010 р. в Регіональному форумі АСЕАН у Ханой під егідою США об'єднано всі регіональні зусилля для захисту необмеженого доступу та дотримання ключових міжнародних правил визначення територіальних претензій у водах Південно-Китайського моря. Однак багато урядів АСЕАН не хочуть ділитися знаннями на багатосторонній основі й відчувають себе більш комфортно, співпрацюючи з важливих питань через двосторонні зв'язки.

Незважаючи на майже п'ятдесятирічне співробітництво країн АСЕАН для підтримки безпеки в регіоні, залишається сильною взаємна недовіра між ними, що, зі свого боку, перешкоджає розв'язанню проблем безпеки в Південно-Східній Азії. Нещодавно країни АСЕАН здійснювали спільний пошук й обмін інформацією щодо зникнення пасажирів Боїнга-777 рейсу МН 370 Малазійської авіакомпанії, що відображає ступінь зацікавленості країн у регіональній безпеці. Аналітики відзначили нечисленність національних активів і ресурсів серед країн ПСА, за винятком Сингапуру, які можна було б використовувати в разі транснаціональних криз, які впливають на регіон [11].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, відзначимо, що ситуація в Південно-Східній Азії не досить спокійна, навіть напружена. Сполучені Штати в їхньому коловороті намагаються знайти найвигідніші для впровадження своєї гегемонії рішення, проводять дипломатичні місії.

По-перше, США намагаються підвищити та стабілізувати економічний стан у ПСА (убачаючи в цьому й свою вигоду). Американський уряд стимулює відкриття прибуткових підприємств у цих

держав, звертає увагу й на культурний розвиток цих країн, намагається фінансувати навчальні заклади та допомагати здібним дітям продовжувати навчання, а згодом і кар'єру в Сполучених Штатах або ж повернутись у свою країну.

По-друге, хоч американський уряд і постачає зброю в деякі країни ПСА, однак це робиться задля безпеки в регіоні. Достатньо напружена ситуація країн АСЕАН із Китаєм, який також не витрачає часу на поширення своєї гегемонії. Учиняються різні диверсії, провокації. Кожній із цих маленьких держав варто бути напоготові «*Si vis pacem para bellum*» (Хочеш миру – готуйся до війни). Хоча не можна сказати, що й ці маленькі країни живуть у спокої між собою.

По-третє, представлене дослідження потребує подальшого розвитку, адже в цих регіональних відносинах досить важко робити якісь об'єктивні висновки. Кожен дослідник, журналіст, науковець використовує різноманітні джерела й робить певні висновки, яким ми або віримо, або ж перевіряємо.

Ураховуючи обставини, де політичний простір Південно-Східної Азії представлено, насамперед, великими державами (США, РФ, КНР, Японія), які мають вплив у глобальному масштабі, проблема безпеки повинна розв'язуватися не тільки на регіональному рівні, а й на глобальному. Із такого стану справ і випливає перспектива подальшого дослідження в контексті контролювання проблем безпеки на мікрорівні.

Джерела та література

1. Mohamad Faisol Keling. The development of ASEAN from strategic approach / Mohamad Faisol Keling [and ets.] // *Asian Social Science*. – 2011. – Vol. 5, № 7. – P. 169–189; Kivimaki T. Power, Interest of Culture – is There a Paradigm That Explains ASEANs Political Role Best? / T. Kivimaki // *The Pacific Review*. – 2008. – Vol. 21, № 4. – P. 431–439; Особенности пути социально-экономического развития стран АСЕАН / под ред. Фам Дык Тханга. – Ханой : Изд-во «Общественные науки», 2001. – 478 с.; Чан Хьеп. История Ассоциации государств Юго-Восточной Азии (АСЕАН) 1967–2000 гг. / Хьеп Чан. – М., 2002. – 158 с.; АСЕАН в начале XXI века. Актуальные проблемы и перспективы / Л. Е. Васильев [и др.]. – М. : ИД «ФОРУМ», 2010. – 368 с.; Колдунова Е. В. АСЕАН: проблемы регионализма и перспективы интеграционных процессов / Е. В. Колдунова // *Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы региона*. – 2008. – № 11. – С. 28–37; Колосов Е. Н. Новые индустриальные страны Юго-Восточной и Восточной Азии / Е. Н. Колосов. – М. : Изд-во РУДН, 2009. – 55 с.; Миракян Э. Г. АСЕАН – ЕС. Сотрудничество и региональные интеграции 1967–2008 : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.03 / Эрик Грачевич Миракян. – М., 2010. – 176 с.; Мосяков Д. В. АСЕАН и борьба за преобладающее влияние в Юго-Восточной Азии / Д. В. Мосяков, В. Г. Орлов // *Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы региона*. – 2009. – № 12. – С. 256; Шопина И. П. Выигрыши «больших» и «малых» стран от интеграции в рамках АСЕАН / И. П. Шопина // *Пространственная экономика*. – 2008. – № 3. – С. 86–95.
2. Morgenthau H. J. *Politics among Nations: the Struggle for Power and Peace* / H. J. Morgenthau // *Foreign Affairs*. – 1994. – Vol. 73, № 4. – P. 20–29; Brzezinski Z. *The Grand Chessboard: American Primacy and its Geostrategic Imperatives* / Z. Brzezinski. – Basic Books ; New York, 1997 ; Р. Хив, Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика? / пер. с англ. ; под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Междунар. отношения, 2002. – С. 121; *International Relations Theory and the Asia-Pacific* / G. John Ikenberry and Michael Mastanduno (eds.). – New York : Columbia University Press, 2003. – 450 p.; Менгес К. Китай: нарастающая угроза / К. Менгес ; пер. с англ. – М. : Изд-во «Независимая газета», 2006. – 608 с. – (Серия «История великих цивилизаций»); Clark M. T. *The trouble with Collective Security* / M. T. Clark // *Pacific review*. – 1995. – Vol. 4. – P. 45–51.
3. Петровский В. Е. Азиатско-Тихоокеанские режимы безопасности после «холодной войны». Эволюция, перспективы российского участия / В. Е. Петровский. – М. : ИДВ РАН, 1998. – 262 с.
4. Богатуров А. Д. Великие державы на Тихом океане. История и теория международных отношений в Восточной Азии после Второй мировой войны (1945–1995) / А. Д. Богатуров ; Ин-т США и Канады РАН. – М. : Конверт-МОНФ, 1997. – 352 с. – (Серия «Рукописи не горят»).
5. South China Sea Analysis Brief. U.S. Energy Information Administration [Electronic resource] 7 Feb. 2013. Web. 29 Mar. 2013. – Mode of access : <http://www.eia.gov/countries/regions-topics.cfm?fips=SCS>.
6. Bradford J. The growing prospects for maritime security cooperation in Southeast Asia / John F. Bradford [Electronic resource] // *U.S. Naval War College Review*. – Summer 2005. – Vol. 58, No. 3. – Mode of access : <https://www.usnwc.edu/.../Growing-Prospects-f>.
7. Anderson G. Growing and evolving / G. Anderson // *Jane's Defence Weekly*. – 18 Jan. – 2012. – Vol 49. – Issue 3. – P. 28–32.
8. Кравченко И. Н. Тенденции тихоокеанской политики США [Электронный ресурс] / И. Н. Кравченко // *Электронный журнал «Проблемы обеспечения безопасности в Азиатско-Тихоокеанском регионе»*. – Режим доступа : <http://www.isn.ruh.ru/icis.atrsec/atrsr.htm>.

9. Duke S. Northeast Asia and regional security / S. Duke // Foreign Affairs. – Vol. 76, № 2. – P. 42–47.
10. Hung Ming-Te. Sino-U.S. Strategic Competition in Southeast Asia: China's Rise and U.S. Foreign Policy Transformation since 9/11 / Hung Ming-Te, Tony Tai-Ting Liu [Electronic resource] // Political Perspectives 2011. – Vol. 5 (3). – P. 96–119. – Mode of access : <http://china.praguesummerschools.org/files/china/2china2012.p>
11. Morgenthau H. J. Politics among Nations: the Struggle for Power and Peace / H. J. Morgenthau // Foreign Affairs. – 1994. – Vol. 73, № 4. – P. 20–29.

Подберезных Инна. Проблемы безопасности в странах Юго-Восточной Азии: международное сотрудничество и механизмы ее осуществления. В статье рассматриваются проблемы формирования основных принципов безопасности в районе Юго-Восточной Азии, его сотрудничество с США в данной сфере, перспектива их развития; определяются факторы формирования международных отношений в укреплении авиационных и морских связей безопасности в ЮВА; анализируются потенциальные возможности модернизации структуры системы безопасности в данном регионе. Крушение биполярного мира вызвало значительные трансформации в стратегической и политической ситуации, в частности значительно затронуло страны АТР. В АТР с исчезновением биполярной конфронтации стали активизироваться внутрирегиональные процессы. Статья анализирует концепцию коллективной безопасности АСЕАН, ее становление и перспективы развития в новом тысячелетии. На основании проведенного анализа рассмотрены ее характеристики.

Ключевые слова: Ассоциация стран Юго-Восточной Азии (АСЕАН), Азиатско-Тихоокеанский регион (АТР), международное сотрудничество, региональная безопасность, региональная интеграция.

Podberezykh Inna. Problems of Safety are in the Countries of South-east Asia: International Cooperation and Mechanisms of her Realization. The paper addresses the problem of formation the basic safety principles in the area of Southeast Asia, its cooperation with the US in this area, the prospect of their development; definites the factors of shaping the international relations to strengthen aviation and maritime security ties in Southeast Asia; analyzes the potential abilities of restructuring security system in this area. The collapse of the bipolar system caused significant transformations in world's political and strategic balance of powers. In Asia-Pacific crash of the bipolar confrontation stimulated internal processes. Article analyzed the concept of collective security ASEAN, its formation and development prospects in a new millennium. On the basis of the spent analysis its characteristics are considered.

Key words: ASEAN, Asia-Pacific, international cooperation, regional security, regional integration.

Статтю подано до редколегії
28.10.2014 р.